СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIII. Ч. 273. Джерзи Сіті, Н. Дж., понеділок, 23. падолиста, 1925.

VOL. XXXIII. No. 273. Jersey City, N. J., Monday, November 23. 1925. THREE CENTS

Властителі копалень вугля рішаються боротися до кінця

НЮ ЙОРК, 20. падолиста. — Властителі копалень твердого вугля постановили на своїх учорашних зборах не йти з майнерською юнією на ніякі переговори так довго, поки майнери не вернуть до роботи.

Вони рішили далі домагатися від майнерської юнії підписання в котракті точки про арбітрацію (роземний суд третих осіб). Колиб се сталося, тоді вони готові булиби підписати контракт на довший протяг часу.

Предсідатель комітету властителів заявив, що становище підприємців остає нині таке саме, як воно було в місяці липни, коли почналися переговори за новий контракт межи властителями а майнерами.

ПРЕЗИДЕНТ ПРО ПРОГИБІЦІЮ.

ВАШИНҐТОН, 20. падолиста. — Президент Кулидж видав прогибіційному урядови приказ не ослабати в виконуванню прогибіційного закона. Федеральні прокуратори дістали наказ виступати рівно остро проти бутлеґерів та проти тих, які від бутлеґерів купують напитки.

Видай наслідком сього приказу прогибіційні урядники замкнули в Ню Йорку за один день 13 клюбів, які продавали напитки. Клюбови запомогової орґанізації „Елкс" ґрозить за торговлю напитками втрата чартеру.

ІТАЛІЙСЬКА ПОЗИЧКА РОЗХОПЛЕНА.

НЮ ЙОРК, 20. падолиста. — Стоміліонову позичку італійському урядови, яку виставив до підписання синдикат американських банків під проводом банкирської фірми Морґана, росхоплено за один день з надвижкою.

Банкирі кажуть, що доспішне розібранне італійської позички облекшує згоду Америки та Франції щодо сплати французьких воєнних довгів.

АМЕРИКАНСЬКІ РОБІТНИЧІ ЮНІЇ ЗА СВІТОВИМ СУДОМ.

ВАШИНҐТОН, 20. падолиста. — Виконавчий комітет Американської Федерації Праці видав на своїм послідним засіданню заклик за приступленнем Злучених Держав до світового суду. Резолюція завзиває сенат конґресу заявитися за пляном президента Кулиджа.

ЖІНКА ЗАСУДЖЕНА НА СМЕРТЬ.

ЕЛИЗАБЕТТАВН, Ню Йорк, 20. падолиста. — Перед лавою присяжних суддів ставала тут обжалована за вбитте свого третого мужа пані Фені Сопер. Судді винесли несподівано присуд її вини, а суддя засудив її на кару смерти через електричне крісло.

Обжалована приняла вирок з повною рівнодушностю, з якою вона заховувалася підчас цілої росправи.

САМОВБИЙСТВО ЦЕРКОВНИКА.

БОСТОН, 20. падолиста. — Др. Джордж Латроп Стар, декан катедри св. Юрія в Кинґстоні, в канадійській провінції Онтаріо, поповнив тут в церковнім шпитали самовбийство.

Самовбийство стверднв лікар шпиталя, але задержав у тайні спосіб самогубства на тій основі, що самовбийник був його пацієнтом.

ТРИ-ЛІТНИЙ ХЛОПЧИНА ВБИЙНИКОМ БАТЬКА.

НЮ ЙОРК, 20. падолиста. — Анастазіос, грецький купець-іміґрант, займався нині вечером у кухні свого мешкання видушуваннем соку з винограду. Його жінка Евдіпія мила в куті посуду, а їх трилітний синок Лазар бавився у сусідній комнаті пукавкою, яку йому батько купив того дня. Хлопчина накладав на пукавку капслю, і за кождим разом забігав у кухню стріляти до батька. Хлопчина прицілювався з рушниці до батька, котрий тоді вдавав сильно перестрашеного; хлопчина потягав за курок і коли капсля випалювала, він ще від себе додавав голосно „Трах!" На сей крик батько звичайно брався рукою за груди, немовби накриваючи поцілене серце. Скінчивши своє діло, хлопчина відходив тоді до другої комнати, щоби далі набити рушницю, а родичі за той час сміялися з жартів хлопчика.

Та один раз капсля не випалила. Хлопчина крикнув „Трах!", і батько вхопився за груди, але хлопчина бачив, що щось не повезло, як треба. Невдоволений він вернув до другої комнати. За хвилю він вернув ще раз, і вже з дверий змірився до батька. Потягнув за курок, роздався незвичайно сильний гук, хлопчина впав на землю, мати пустила з рук тарілку. Батько схопився рукою за груди, як передтим, але впав на землю, як тяжкий мішок збіжа. На крик жінки збіглися сусіди, покликали поліцію, зателефонували до шпиталю. Батька забрано до шпиталю, де він до години помер.

Се хлопчина забрав був батьків 32-каліборовий револьвер та стрілив до нього справдішним набоєм.

ЗАПОВІДАЮТЬ КОНЕЦЬ ДИФТЕРІЇ.

НЮ ЙОРК, 20. падолиста. — Др. Лі К. Френкел говорив тут на лікарській конференції для боротьби проти сухот, що лікарські досліди над дифтерією дійшли вже до таких вислідів, що до 1930. року дифтерію зовсім випруть з нюйорського стейту. Лікарі вже найшли докладно, з чого ся недуга постає, як вона переноситься з людини на людину, як її лічити й як її запобігати. [illegible] способом боротьби проти сеї недуги [illegible] здоровля по до[illegible]

ГРОШІ ПОСИЛАТИ ДО ГАЛИЧИНИ В ДОЛЯРАХ.

На запити, як посилати гроші до Галичини, відповідаємо, що найліпше **посилати в долярах** через пересилкові бюра або банки, котрі **посилають в долярах.**

Сього треба виразно **жадати при висилці.**

Польські злоті тепер на грошевому ринку по 17 американських центів (замісць 19.30), а можуть впасти і низше. З уваги на те, небезпечно посилати в злотих, бо за 2 тижні, заки дійде, може посилаючий і адресат понести якусь меньшу або більшу страту.

В чужих валютах можна посилати до тих держав, де валюта стала, не хитається, як в Німеччині, Австрії, Чехо-Словаччині, а до Польщі, де валюта хитається, **треба посилати гроші в долярах.**

„ПРИЗНАЮСЯ, ЩО Я ЗАСТРІЛИВ ДВОХ СКАЖЕНИХ ПСІВ"

Слова поставлені в заголовку сказав на суді обвинувачений за вбійство Баґінського і Вечоркевича, що мали бути віділані в дорозі виміни до Росії, Мурашко. Процес Мурашка відбувався в останніх днях в Новгородку. По зізнаннях ріжних свідків, які виказували, що Мурашко був дуже нервовий, що зазнав великих кривд від большевиків в Московщині, був дуже чулий на патріотизм, а тим самим на вид людей, що на його думку були злочинцями супроти Польщі, міг ділати в унесенню, суд засудив Мурашка на 2 роки дому поправи. До кари вчислено йому шість місяців слідчої тюрми.

ВОВКИ В ВОРОХТІ.

Перед кількома днями на двох жовнірів митної сторожі, уоруженних в кріси, напало стадо вовків. По вистрілянню усіх набоїв, якими впрочім не зроблено вовкам великої шкоди, стражники врятувалися тим, що втікли на дерева, на яких пересиділи до ранку.

ПОРТРЕТ АКТОРКИ НА МАДЯРСЬКИХ БАНКНОТАХ.

Мадяри постановили видати нові банкноти, нарисовані після нового моделю, бо старі вже не подобаються. На тих нових банкнотах не буде вже більше голови мадярського патріота Кошута, ані портрету якого будь иншого заслуженого мадярського державного мужа тільки портрет найкращої Ма[illegible] акторки, панни [illegible]

ФЕЙЛЄТОН СВОБОДИ

В слідуючому числі зачинаємо друкувати нову більшу повість п. з.: „В погоні за міліонами". Се свобідний переказ повісти славного німецького письменника Зеліґера. Повість дуже гарна й інтересна, а навіть декуди і розвеселить читача. Притім переклад (властиво, переказ) гарний і гладкий, так що читачі радо будуть його читати.

Гадаємо, що наші читачі будуть вдоволені із сеї повісти.

Свобода закупила ще кілька інших повістий, які будуть поміщені по скінченню сеї.

ЗЛОДІЙ ПОКИНУВ ЦЕРКОВНІ ЧАШІ.

Іван Бернацкі і Стефан Дуда зложили на поліції дві церковні чаші, дві золоті тапки, три позолочувані части чаші і срібну кропильницю. Якийсь злодій покинув це все на Снопківській вулиці, як побачив, що до нього підходить Дуда. Злодій пропав опісля в напрямі цегольні Нахта.

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА.

(З Ембридж, Па.)

Мушу поділитися смутною вісткою, що наш член Іван Деленко, попращався зі життєм дня 18. падолиста с. р. по тяжких муках на запаленнє легких Бл. п. Іван Деленко оставив бідну вдову і 3 маленьких сиріток. Покійний вступив до братства св. О. Николая, від. 276. У. Н. Союза, 1919 року. Походив зі села Вовча Дільна, повіт Старий Самбір. Іван Деленко був дуже щирим членом, бо коли тільки братство займалось якою громадською роботою, він помагав оскільки міг. Коли я явився при нім 17. падолиста, він дуже тішився. Я запитав його: Як почуватесь, товаришу? Він відповів: я вмираю, та жаль мені, що я все думав вернутись у рідний край і по козацьки відплатитись ляхам. Ну але вже запізно. Одно тільки ще чуюсь щасливим, що належу до У. Н. Союза, бо гроший в мене зложених нема, а опікун наш У. Н. Союз заопікується моєю родиною.

Спи, Козаче, сном вічним на свобідній землі Вашинґтона. Ми Тебе не забудемо ніколи. Земля Тобі пером!

З ЗАРУЧИНОВИМ ПЕРСТЕНЕМ В СЕРЦІ.

З Будапешту доносять, що в одній мадярській місцевости приватний урядник Кароль Віляр в особливий спосіб розпрощався з цим світом наслідком нещасливої любови. Його наречена відослала йому з якоїсь причини заручиновий перстень. Віляр набив той перстень до револьвера великого калібру і разом з набоєм встрілив собі його в саме серце. На залишеній візитівці написав: „Мені забрали без причини наречену, без якої жити не можу".

НОВИЙ ТИП ЛІТАКА.

На площі військових вправ в Фарнберуґ, в Англії, випробувано новий літак, який в противенстві до всіх инших літаків не має площин, при помочі яких підноситься, але підноситься до гори при помочі дуже швидкого обороту шрубових крил. Літак підлітав три рази, при чому підносився до висоти 200 стіп.

УКРАЇНА В ЧУЖІЙ ПРЕСІ.

Париська „Ревю Інтернаціонале" в числі за вересень містить статтю проф. д-ра М. Лозинського п. н. „Поклик до ПП. Делеґатів на II Зібрання Союза Націй". В статті поданий короткий історичний огляд віддання українських земель під Польщу, роля Союза Націй, вкінці польська політика супроти сих змагань на протязі останнього року в звязку з заявою мін. Скшинського на минулорічному Зібранню Союза Націй. — Далі поміщені статті тогож автора: в „Літаніше Рундшав" з 20 вересня і в „Ревалєр Боте" з 24. вересня „Знесення українських ґімназій в Східній Галичині", в „Літаніше Рундшав" з 1. жовтня про муки Українців у польській тюрмі у Львові.

ВОЮЮЧА КАЦАПІЯ.

Із села Сиракізців, повіту Перемишль доносять, що в часі одного весілля кацапські (в селі є половина кацапів) „младенци" напали з ножами на українських парубків, з яких двох закололи на смерть.

ПОЖЕЖА В СЕЛІ БАКОРИНІ.

В селі Бакорині на Волині вибухла дня 17. жовт. пожежа, жертвою котрої впало кілька сільських господарств. Жертв в людях і шкід в худобі не було. Шкоду обраховують на 25 [illegible]

Німецьке правительство уступить в грудні.

БЕРЛІН, 20. падолиста. — Німецький канцлер Лютер повідомив провідників партій в райхстаґу (парляменті), що він підпише локарненський договір в Лондоні 1-ого грудня с. р., а відтак уступить з цілим кабінетом, щоби дати змогу для покликання нового кабінету, що буде ділати у згоді з локарненським договором і німецькими законами для переведення його в життє.

ПРОТИ ЛОКАРНЕНСЬКОГО ДОГОВОРУ.

БЕРЛІН, 20. падолиста. — Німецькі націоналісти засипали президента Гінденбурґа протестами, в яких взивають його, щоб не підписував локарненського договору, який називають „другим версайським договором".

НІМЕЦЬКИЙ ГЕРОЙ СПОЧИВ НА РІДНІЙ ЗЕМЛІ.

БЕРЛІН, 20. падолиста. — За згодою Франції перевезено із землі французької на німецьку тлінні останки найславнійшого німецького летуна Манфреда фон Ріхтгофена, котрий вчасі світової війни зістрілив зі свого літака у воздусі 80 французьких літаків, поки самий не згинув у 81-ому воздушному бою.

Тепер його перенесено до рідної Німеччини і ціла Німеччина як один мур встала з поклоном памяти його тіний.

У жовнірському одязі віднесли німецькі жовніри тлінні останки Ріхтгофена на кладовище Інвалідів. За домовиною ішли у смутку але гордо молоді німецькі жовніри і скавти та непроглядні маси народу. Ішов і сивоголовий президент Німеччини Гінденбурґ у військовому однострою. По дорозі грала військова капеля похоронні марші.

Американські і анґлійські летуни зложили на могилі Ріхтгофена квіти.

На хвилю ціла Німеччина була обєдналась у смутку, тузі і задумі.

НІМЕЧЧИНА І ЛІҐА НАРОДІВ.

ЖЕНЕВА, Швайцарія, 20. падолиста. — В кругах Ліґи Народів сподіваються, що Німеччина зголоситься в члени Ліґи вже підчас грудневої сесії Ради Ліґи Народів.

Колиб вона приступила, то, кажуть, буде платити Лізі річно до $400,000 себто о яких $100,000 меньше ніж Анґлія.

СССР. І ЛІҐА НАРОДІВ.

ЖЕНЕВА, 20. падолиста. — Совєтська Росія прислала своїх представників на конференцію, яка зачалась нині з рамени Ліґи Народів у Парижі в справі одностайности поміру місто ти кораблів на ріках Европи.

З уваги на те піднесено в кругах Ліґи Народів надії, що совєтська Росія приступить до Ліґи Народів зараз по Німеччині.

(Уряд совєтської Росії заявив, що не приступить до Ліґи Народів).

ПОМЕРЛА КОРОЛЕВА АЛЕКСАНДРА.

ЛОНДОН, 20. падолиста. — Сьогодня по 5-ій годині пополудні померла жінка покійного анґлійського короля Едварда VII, а мати теперішнього короля Юрія V, королева Александра у 81-ому році життя.

При ложі смутку перед смертю зібралась була ціла королівська родина.

В Анґлії оголошено жалобу і вже вечером покинуто всі забави, а навіть радіо-музику.

Покійна Александра була данською княжною. Віддалась була яко 17-літня дівчина в 1861 році за тодішнього молодого князя Валії Едварда.

Вона своєю скромностю в життю і поведенню, а також добротою зєднала собі була симпатії всеї Анґлії.

ІДА З БАНКЕТУ ДО ШПИТАЛІВ.

ЛОНДОН, 20. падолиста. — Сьогодня приготовлено було тут в Ґілдголл банкет в честь князя Валії, на який видано $10,000.

Колиж наспіла вістка про смерть бабуні престолонаслідника, банкет відкликано і всю поживу переслано в дарунку до шпиталів.

КАЖЕ, ЩО НІМЦІ В АМЕРИЦІ МОНАРХІСТИ.

БЕРЛІН, 17. падолиста. — Сюди вернувся з гостини в Америці німецький посол др. Фріц Міттельман.

Він каже, що промовляв до американських Німців в кількох містах Злучених Держав і всюди бачив, що слухачі не одушевлялись теперішньою німецькою републикою, а хотять нанову монархії. Коли, казав, він згадав лише імя Гінденбурґа, то оплескам не було кінця, а се тому, бо американські Німці його вважають представником старого монархістичного елементу.

ПРИКРЕ СТАНОВИЩЕ В СИРІЇ.

ПАРИЖ, 20. падолиста. — Кореспондент тутешнього дневника Пті Парізіян з Бейруту (пристані в Сирії) присилає сьогодня таку телеграму:

Загальне становище в Сирії грізне. Кампанії проти французького мандату щораз більше ширяться. По краю волочиться шість банд повстанців і селяни кмітують тепер, чи їм безпечнійше боронитись перед ними, чи приєднатись до них.

Надія хиба на нові військові підмоги, які наспівають кораблями з Франції.

Франція тепер заходиться успокоїти 500,000 христіян і 2,000,000 магометан в Сирії, хотяй лекше було їх задовольнити, аніж поріжнювати, а аж тепер годити. Та сьому [illegible] останній губернатор Саррель [illegible] Гуро і генерал [illegible]

ІДЕ ПОМІЧ УКРАЇНСЬКОМУ БАНКОВИ!

Повідомляють нас з Ню Йорку і з других громад, що вже зачались заходи для закупна акцій Земельного Банку Гіпотечного.

В Ню Йорку, як переказують, українські ТОВАРИСТВА, УСТАНОВИ, БРАТСТВА, СЕСТРИЦТВА, БИЗНЕСИ І ПРИВАТНІ ОСОБИ вже підписали і вислали ДО 1,000 ДОЛЯРІВ НА ЗАКУПНО АКЦІЙ.

Як видно, наше громадянство зачинае розуміти велику вагу Земельного Банку Гіпотечного у Львові в боротьбі за посідання рідної землі в нашому краю, і розуміе теж, що американські Українці можуть таксамо як американські Жиди й американські Поляки помогти ратувати своїх братів в Европі навіть чисто бизнесовим способом, на якому не тільки що не стратять, але ще і зароблять.

ПРИГАДУЄМО, ЩО КРАЙНИЙ ЧАС ВИСЛАТИ ГРОШІ НА АКЦІЇ НАЙДАЛІ ДО 10-єго ҐРУДНЯ, 1926, А НЕ ПІЗНІЙШЕ.

Кожде українське товариство і кождий Українець може купити акції, навіть найбільше, а за час може перепродати другим, або і самому, який потребувати-ме пізнійше для нових зголошуючихся акціонерів.

Просимо повідомити нас докладно, хто і кілько закупив акцій Земельного Банку Гіпотечного, щоб ми подали у Свободі для доброго приміру ширшому загалови.

УКРАЇНСЬКА КНИЖКА ВІДЗИВАЄТЬСЯ ДО НАС!

Старинні Римляни говорили, що дім, в якім нема книжки, подібний до чоловіка, що не мае душі. А ПРО НАС МОЖНАБИ СКАЗАТИ, ЩО НЕМАЄ НІЯКОГО УКРАЇНСЬКОГО ДУХА В ТАКІМ УКРАЇНСЬКІМ ДОМІ, В ЯКІМ НЕМА УКРАЇНСЬКОЇ КНИЖКИ. Та колиб ми відважилися поставити це твердження за дійсне мірило українства, то требаби хиба запастися зі сорому під землю. Бо цілком певно требаби було вичеркнути з лісти Українців дуже богато „свідомих патріотів", ба навіть „народних провідників", а про широкий загал то вже й не згадувати. Бо хто в нас купує українську книжку? Перейдім американську землю та загляньмо до хат наших громадян, загляньмо до ріжних товариств і клюбів, до Народних Домів, а навіть до просвітних товариств, а не знайдемо там ніякої української книжки. Про пул дбають. Знають, що без него нема клюбу, але над бібліотекою ніхто не подумае. Пиво мусить бути. І віска якось вже влізе до клюбу, але українська книжка ніяк. І то та книжка, що коштує пересічно стільки, що оден келішок убійчого трунку. І та бідна не може ніяк ввійти до української хати. На отрую, що забивае наш мозок, що доводить до звироднення наше покоління, нас стати, але на українську книжку ні. Свідомо проганяемо від себе одинокого і властивого нашого приятеля, свідомо не хочемо навчитися добра і краси, пізнати вселенну, а навіть свій власний нарід. Не пускаемо його до хати, замикаемо перед ним двері і він нидіе серед пороху по книжкових складах.

Так ото ми дбаемо про українську книжку. Нація, яка чи-слить десятки міліонів, не є в стані розкупити дуже часто два тисячі примірників якоїсь книжки на протязі десяти, а бувало, що й двайцяти літ. Це є факт і то такий сумний, що треба побоюватися, щоби наші вороги не використали його перед світом на доказ нашої некультурности. Ми свідомі навіть того, що це може статися. Мимо того одначе підносимо ту справу, бо її вже ніколи і нігде закривати.

МИ БАЧИМО В АМЕРИЦІ В МНОГИХ НАШИХ ГРОМАДЯН ПРЕКРАСНО УЛАДЖЕНІ ДОМИ, Є ПЯНО, ФОНОҐРАФ, А НАВІТЬ І РАДІО. ВСЬО Є, ТІЛЬКИ УКРАЇНСЬКОЇ КНИЖКИ НЕМА. Побачите гарно повбирані дівчата і жінки, зїсьте з ними добру вечеру і добре випете, будете одушевлятися гарними меблями і ріжними несподіванками, але такої несподіванки як української бібліотеки не надійтеся. А як побачите, то це надзвичайний випадок!

А всі ми журимося новим поколінням, всі клопочемося тим, що то станеться з нашою еміґрацією за яких двайцять літ. Побоюемося, що вона знидіе ще таки на наших очах. І певно, що знидіе, якщо тільки не відчинимо дверий наших хат та не впустимо найбільшого нашого приятеля і вчителя — українську книжку. Ту книжку, що буде окрасою нашої хати, якщо буде лежати на столі, що зацікавить чужинця та змусить навіть молоде покоління її переглянути, а з часом і прочитати. Треба тільки, щоби вона була в хаті. Тоді вже часами з самої нудьги возьмете її читати, а згодом так її полюбите і так до неї навикнете, що з нею вже не розійдетеся. Тільки до хати її спровадьте. От це й найважнійша, а в нашого народа ще й найтруднійша справа. Бо коли в нас хто й читае книжку то тільки з других рук. Жичить, а не купує. Пожичити собі від другого вбрання чи суконку то встид, бо другі пізналиби, що то чуже, а пожичати від другого книжку — то природне і зрозуміле в нас. Ще й оправдуемо себе під тим оглядом. Не диво, що при такім вихованню нема кому і для кого ні писати ні видавати книжок.

Але прийшла хвиля, коли наше громадянство побачило, що наша байдужність до української книжки мусить скінчитися. В старім краю пішов великий культурний рух за поширеннем української книжки. Кождого року в місяцю жовтни ведеться особлива кампанія за поширеннем нашої книжки, яка мусить за всяку ціну дістатися як до хати інтеліґента так і під сільську стріху. Мусить! От і все, бо інакшого виходу нема. Інакше готові ми знищити самі себе культурно і не треба буде ворогів, бо вороги ми собі самі.

Українська книжка мусить дістатися рівнож і до хати українського робітника в Америці, мусить дістатися до наших товариств і клюбів. Вона мусить стати окрасою наших домів. ДЕ Є ПРАВДИВО УКРАЇНСЬКИЙ ДІМ І ДЕ ЖИВЕ ЩИРИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ДУХ, ТАМ МУСИТЬ БУТИ І УКРАЇНСЬКА КНИЖКА. ТАКИЙ КЛИЧ ПОВИНЕН ЗАЛУНАТИ ПО ВСІЙ АМЕРИКАНСЬКІЙ ЗЕМЛІ. Наше власне добро і добро цілої нації вимагае від Українця, щоби попер українську книжку, а та книжка оздоровить нашу душу, додасть нам житевої сили та збільшить наше особисте щастя.

Самовбийство Польщі.

(Під таким наголовком великий американський місячник „Форум" подав у своїм зошиті за місяць грудень сього року статтю анґлійського письменника Роберта Дела. Роберт Дел займае видне місце в анґлійській журналістиці, бо він був основателем місячника „Де Берлинґтон Меґезін". Самостійний в своїх поглядах, він нераз був предметом напастий зі сторони людий, котрих він критикував; його називали й противником Французів, і прихильником Німців, ба навіть протибритійським. Підчас війни оголосив він був такі факти про Французів, що Клемансо казав його відставити до границі. Статтю про Польщу пише він на основі власних спостережень. Передаемо її в українськім переводі для великого її інтересу для кождого Українця. — Прим. ред.)

Нова Польща слідами старої.

Власне хиби Поляків дають їм тільки повабу. Їх необчислима романтичність та висока байдужність до дійсности є певно поважними недостачами в практичнім життю, але роблять їх незвичайно притягаючими. Мимо сього для такої людини, як я, котрий через довгі роки посвячувався справі польської независимости, — се був один зі закидів французького уряду проти мене в час війни, — є справді незвичайно сумною справою, коли йому тепер приходиться бачити, як сей народ, добувши собі назад свою самостійність, повтаряє назад всі ті похибки, через які він колись втратив був свою свободу. Колись Польща була впала через занадто велику централізацію влади та через за велику експанзію (розширенне своїх границь). Нова Польща є занадто зцентралізована, як була стара, і вона знова повторила похибку старої Польщі, коли вона ростягнула свої ґраниці до того, що майже половина її населення се не-Поляки. На яких 27 міліонів душ населення Польщі там є коло півтора міліона Німців, три міліони Жидів у жидівськім „ґето", півосьма міліона Українців, Білорусинів та других народів, а всего около 15 міліонів справдішних Поляків. У першій-ліпшій війні, яку Польща буде вести, що найменче одна третица її населення буде по стороні її ворогів, хтоби сі вороги не були. Ся внутрішна слабість Польщі мусить скорше чи пізнійше довести до упадку Польщі. Якби Поляки були вдоволилися своїми етноґрафічними границями, то Польща не малаби ворогів та булаби в сильному становищи від самого початку. Так як воно нині є, Польща є нездорова етноґрафічно й ґеоґрафічно, та посварена з усіми майже своїми сусідами. І так воно мусить остати на все, бо її два наймогутнійші сусіди, Німеччина й Росія, ніколи не пристануть на теперішні границі Польщі. Сей факт добачує лишень дуже мале число Поляків. Один член польської диплиоматичної служби говорив мені, що до двайцять літ наступить новий розбір Польщі, але навіть він відай не бачив того, що Поляки можуть за се подякувати лишень собі, і Франції. Власне тому, що я вірю глибоко, що самостійна Польща є конечно потрібна для Европи, я сподіюся, що мої польські приятелі пізнають правду, заким буде запізно.

Поляки знають історію, але від неї нічого не навчилися.

Та на жаль, Поляки, ще гірше як скинені французькі королі роду Бурґонів, нічого не навчилися, і нічого не забули. Головно, не забули вони нічого, і се [illegible] вне польське королівство обіймало колись території, як Східну Прусію, яка тепер лежить поза межами Польщі, хоч як сі границі е широкі. Поляки мишкують по історичних документах, щоби найти, які краї колись у давнину стояли хочби в слабім звязку з Польщею, щоби й сі краї жадати для себе яко польські.

Певна річ, що й в Польщі є люди, які мають розуміннє для дійсности. Більшість з них се Жиди, але не всі. Межи ними є один чоловік, котрий займае визначне урядове становище, а з котрим мені прийшлося розмовляти. Він не жидівського роду. Я мушу подивляти його за те, як він приняв отверто всю мою критику. Він був незвичайно отвертий зі мною. Вертаючи власне з Данциґу, котрий я відвідав по дорозі до Варшави, я розказував йому отверто, що я думаю про систему, заведену там мировою конференцією. Він згодився зі мною, що стан лишае ще багато до побажання, а коли я сказав йому, що Німеччина ніколи не згодиться на існовання „коритаря", він відповів: „Певно, що ні. Я не згодивбися теж, якби я був німецьким урядом".

Біда Польщі з Жидами, біда Польщі без Жидів.

Антисемітизм є одною з найбільших небезпек, яка загрожуе Польщі. Других національних меншостий можна зовсім позбутися або зменчити через розумну зміну границь. Але Жидів позбутися не можна, бо вони розкинені по всій Польщі та скуплені по містах, де вони становлять велику частину населення. Навіть якби можна позбутися Жидів, се не булоби бажане, бо Польща не моглаби без них жити. Жиди є важним добутком для кождого краю, не лишень тому, що вони є на загал найбільше інтеліґентним народом у світі, але ще більше тому, бо вони вміють лучити ідеалізм та артистичну вдачу зі здібностю до практичних справ так, як сього не вміють другі народи. Вони є незвичайно важним добутком для славянських країв, в котрих, з виїмком Чехословаччини, змисл для дійсности дуже слабо розвинений. На мою думку, будучність східно-европейських країв справді залежить у великій мірі від їх здібности асімілювати (присвоювати) собі жидівське населенне. Щодо Польщі, то її існуваннє залежить від сього: Польща не може існувати, як Поляки не приєднають собі Жидів.

Я не доцінюю трудностий жидівського питання в Польщі. В теперішну хвилю польські Жиди є відрубним народом, зі своїми звичаями, обичаями, ба навіть законами, та зі своїм правителем, котрим є головний їх рабін. Два роки тому назад я відвідав варшавське „ґето" (жидівську дільницю) з одним знакомим, котрий уміє по жидівськи. Був се для мене дивний досвід. Там я почувався, немовби я був поза Европою. Нужди просто описати не дасться. Ми дісталися на маленькі подвірячка, від котрих аж кишіло від людий, страшно брудних та нехарних, з двома чи трома синаґоґами, середньої величини кімнати, — на кождім подвірю. Рабіни, одіті в довгі халати, з крученими пейсами коло ух, виглядали на людий, які походять з давних віків. Дійсно жидівське ґето належить до старих віків та стоїть на дуже низькім степени цивілізації. Жиди з ґета находяться зовсім під владою своїх рабінів, і всі вони завзяті релігійні фанатики. Щоби їх засімілювати, треба буде богато й довгої праці, але Польща для свого існовання другого виходу не мае, лишень приєднати собі Жидів.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ.

КОГУС, Н. Й.

Із свята Першого Падолиста на інвалідів.

В нашій укр. кат. церкві св. Петра і Павла відбулася в день 1. падолиста панахида за поляглих борців наш парох о. Шуховський виголосив гарну проповідь про той пропамятний день.

Підчас панахиди зібрано $20 на інвалідів, які вислано до краю через обеднанне в Филаделфії.

СЕНТ ЛУИС, МО.

Яка користь може бути з балю для старого краю?

Вже було подане про наш баль, а я тільки хочу дещо справити.

Баль був влаштований загалом українського громадянства міста Ст. Луис, яке зорґанізувалось і вибрало Загальний Комітет, до якого входять: Н. Міштурак, предс., М. Паращак, писар і В. Тустановський, касієр.

Чистий дохід виносив $181, які вислано до краю через Обєднаннє в Филаделфії.

М. Паращак, писар.

ФИЛАДЕЛФІЯ, ПА.

Отворенне Українського Народнього Дому, Української Громади на Фермавнт.

Як розглянемось між українськими товариствами в Филаделфії, то Українська Громада на Фермавнт є одною з більших українських товариств.

Від якогось часу Українська Громада на Фермавнт проявляє більше життя у своїй діяльности.

Про сю діяльність мало хто знае, бо члени сеї Громади виключно робітники. Як звичайно робітники, привикли більше до роботи, ніж до купецького розголошування.

Не буду згадувати поодиноко більше заслужених членів сеї Громади, бо всі вони зложили там свої гроші і всі бажають, щоб ними розпочате діло не пропало, а заразом і їх гроші. Всетаки слід згадати предсідателя Громади Михайла Коцюка, за котрого проводом Українська Громада розвинулася.

Всі члени разом зі своїм предсідателем щиро бажають, щоби Громада була осередком їх спільного життя і твердинею збереження українства в Америці.

Щоби мати більше місця для виконання своїх цілий, Українська Громада на Фермавнт купила дім, котрий з направою коштує $40,000. Сорок тисяч долярів досить великі гроші, але для Громади не дуже. Тому всі Українці в околиці Фермавнт повинні стати членами Української Громади, коли вони ними ще не є.

Нагода вписатися в члени Української Громади на Фермавнт тепер найлучша. Дня 25. падолиста сього року Українська Громада на Фермавнт робить святочне отворенне Дому Української Громади при 23-ій і Бравн улицях.

Свято пічнеться концертом а закінчиться спільною вечерею. Треба сподіватись, що Українці в Филаделфії відгукнуться на запрошенне Укр. Громади і вшанують се свято своєю присутностю.

Українець, член Укр. Гром.

„SVOBODA" (LIBERTY)

FOUNDED 1893

Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сити і заграницю:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ДО ВП. ПАНІВ ВІДДІЛОВИХ УРЯДНИКІВ У. Н. СОЮЗА.

Щоби можна прискорити висилку календарів У. Н. С. на рік 1926, проситься всіх тих Відділових Урядників, котрі вже відбули свої місячні мітинґи, щоби присилали свої місячні рахунки і звіти сейчас до канцелярії У. Н. С.

Всі ті, котрі скорше пришлють звіти, зможуть скорше сподіватись висилки календаря, бо тимсамим дадуть змогу гол. секретарям обчислити скількість членів у їх відділі і скількість висилки календарів.

Р. Слободян, гол. фін. секр.

ВАЖНА ПРИГАДКА.

До відома Джерзиситцям.

В середу дня 25-го падолиста (Novembra) 1925 о год. 7.30 вечером, відбудуться збори (мітинґ) урядників, а то предсідателів, секретарів і касієрів або їх заступників, всіх товариств і братств в Джерзи Сити, Н. Дж., в Народній Гали під ч. 72 Morris St., в справі місцевої орґанізації яку почато минулого місяця. Справа вельми важна, якою кождий повинен інтересуватися. Проситься прибути на означений час, і щоби кожде товариство було заступлене.

За Комітет:

Василь Ґіль,
Антін Онисик,
Мих. Угорчак.

ШУМИ ВІТРЕ!

Шуми, вітре, шуми, буйний,
Шуми, темний гаю,
Неси мою журбу-думку
До Рідного Краю.

Там ти знайдеш осолоду,
Народ мій бідненький,
Мої Браття, мої Сестри,
Садок зелененький.

Там заллешся, моя думко,
Сльозами дрібними,
Вертай скоро; скажеш мені,
Чи буду ще з ними.

Чи зобачу Рідну Землю,
Ворогами зриту,
Україну нещасную
Журбою прибиту.

Може ще раз, раз до смерти
Я туди полину,
За свій нарід боротися
Тай там і загину.

Де мя мати породила,
Там згинути мрію;
Чужа земля не милая,
Привикнуть не вмію.

Тампіко, Мексико.

Василь Кот.

ОРЛИНИЙ ЗІР.

Не лише орел, але взагалі птахи мають дуже сильний зір. Є такі роди птахів, яких зір сто разів сильнійший від зору чоловіка. Передусім сильний є їх зір, коли дивляться на рухомі предмети. Деякі птахи пізнають хробака на сто метрів далеко. Вони можуть стежити за ворогом, що підходить, багато скорше заки людське око в силі щонебудь розріжнити.

ЗА ПРАВДУ.

У чстому полі на горі високій
Широка могила не довго лежить,
По сім боці поле, а по тім діброва,
На долині Дністер, тихенько довкола.
Єще раз час страшний мае наступить.
Там Вкраїну поховали кати з ворогами
Безталанну. І тішаться. Верховодять нами.
І думають, вже на віки права притоптали,
Тихий люд під своїм клятим прапором єднати.
Побачимо. А тимчасом готуймось на ката,
Бо се наше діло святе, щоб розкувать Брата.
Вірмо в побіду за нами, а мусимо взяти
Наших ворогів під ноги, в рідній землі стати
Своїм паном! Час останній діло доконати,
Що зачали діди наші, Козаки чубаті.
Бо так довго будем раби ворожого роду,
Док не станем по лицарськи за права, свободу.
Нині весь світ господарить, кождий в своїй хаті,
А ми народ величезний і лата на латі.
Маєм права на папері, що діди лишили,
Лиш не вміем шанувати, боїмось могили.
Народе мій безталанний, сего вже доволі,
Красше згинуть по лицарськи, як гнити в неволі.

Василь Кот, Тампіко, Мексико.

ГАДКИ.

Дурак не бачить своїх помилок, тільки других людий.

(Ціцеро).

Злі причини — причини злих наслідків. (Аристофан).

Чоловік, котрий вміє приймати ласку від других, а не вміє віддячитись, не має жадної вартости.

(Плявтус).

Найбільшою помилкою в життю чоловіка є, коли він не знає про жадну зі свого життя. (Карлайл).

Шкода говорити до чоловіка, до котрого не промовить ані слава ані гроза. (Саллюст).

Oh, fear not in a world like this,
And thou shall know ere long —
Know how sublime a thing it is
To suffer and be strong.

(Longfellow).

НА ПОМІЧ ГОСПОДАРСЬКО-ТОРГОВЕЛЬНІЙ ШКОЛІ В ЗБОРОВІ.

Зборів, у вересні, 1925.

Незавидна доля навіщує з року на рік нашу батьківщину.

Заледви вспіли ми приволікти наші зболілі кости з полону, або з далекої чужини, заледви вспіли на попелищах наших передвоєнних загород розіпняти сяку-таку оселю; заледви покинули чвертину мізерії на розкопаних ровах стрілецьких, а вже знову навістили нас нові нещастя: голод, повінь, невrожай, хробаки, безнастанні дощі і загальна повоєнна нужда та зубожіннє.

Та все таки ми наче муравлі з весною взялись відбудовувати наше родинне і громадське життя.

За Вашою порадою і підмогою купили ми руїни великого поверхового дому в Зборові, який рішили відбудувати і помістити в ньому нашу приватну господарсько-торговельну школу.

Дім вже по части під бляхою, одначе нема ще вікон і дверей; нема також ні повал ані підлоги. До того остає ще до півтора тисячі довгу.

Ради собі ніяк не дамо самі. Брак гроша в краю і загальне зубожіннє наших громадян на перепоні.

Ніхто нам не поможе, якщо Ви, Брати-Зборівчани, не прийдете нам з грошевою допомогою.

До Вас простягає руки все наше свідоме громадянство. До Вас кличуть о поміч Ваші батьки, брати і товариші. До Вас простягають руки отсі наші невинні діти, наш цвіт, наша надія. Поможіть! — кличуть. Не дайте [illegible] нашої

Не позвольте, аби дощ і сніговиця знищили до решти те, що вже з трудом відреставрували.

Кожда Ваша жертва запишеться золотими буквами в серцях цілого громадянства.

Ждемо негайної грошевої підмоги.

Старшина Кружка У. П. Т. в Зборові:

Стефанишин, голова,

Маланчук, секретар.

(Печать).

P. S.

Шановні Громадяни із Зборівщини: По всі дальші інформації в повисшій справі, а також у справі спільної нашої праці тут на іміґрації для повисшого діла в Зборівщині, проситься відноситись на адресу Комітету Зборівщини в Ню Йорку:

Standard Bank
c/o Nicholas Kobzisty
55 Avenue B, New York, N. Y.

НЕПОРОЗУМІННЯ.

Марійка подивляє свою нову шовкову суконку.

— Чи не цікаве то, що все це завдячуємо непоказному, огидливому сотворінню.

— Ах, Марійцю, не кажи цього, всеж то таки наш батько.

ЗМІСТ КАЛЕНДАРЯ У. Н. СОЮЗА НА 1926 РІК.

Календар містить богато нових оригінальних ілюстрацій зі старого краю і з Америки.

Ціна одного примірника 50 центів з пересилкою.

Замовляти у Свободі.

Як довго ще може виживити наша земля людий?

Досліди над першою появою людей в Европі сягають поза теплійшу міжледяну добу. Вона попереджає перше велике оледеніння. Сліди ділювіяльного чоловіка знаходяться лише на таких місцях, які не засягнуло оледеніння останньої ледоватої доби. Культура ділювіяльного чоловіка безсумніву була ще дуже примітивна, але безсумніву не низша від тої, яку ще нині стрічаємо серед диких народів. Лови й риболовля могли бути головним жерелом для їх виживлення. Та доба достовірної появи чоловіка у наших ширинах була дуже давно, бож ґеольоґи від першої ледяної доби до наших часів числять 30 тисяч літ. А час, коли в наших околицях був тропікальний клімат, певно був тому два міліони літ назад. У порівнанні з такими просторами часу властивий історичний час виглядає короткою хвилиною. Як далеко вже в ділювіяльних часах люде взагалі були й поза Европою, цього наука не знає. Поширення людського роду послідувало ще в історичних часах по всіх частях світа разом із повільною управою непривітних околиць.

Скільки взагалі жиє людей на землі, це вчені вже давно старались обчислити. Одно з перших добрих обчислень походить від академіка Зісмільха. Він жив у Берліні в половині 18-го століття. Оцінював тодішне населення землі на один міліярд. Слідами Зісмільха пішло опісля багато вчених. При помочи дослідних праць поширилося знання про чужі народи. Нині приблизно можемо сказати, що число населення землі виносить 1.8 міліярда. Найбільше з цього 57% живе в Азії, 21% в Европі, 12.5% в Америці, 7% в Африці і 0.5% в Австралії. Отже число ділювіяльних людей (в усякому разі не численних) виросло майже до двох міліярдів.

Коли уявимо собі цей величезний шмат часу, який минув від появи ділювіяльного чоловіка, то пізнаємо, що в тих прастарих часах населення дуже помалу зростало. Перешкоди мусіли бути дуже великі, бо сила народин у найдавнійших часах була напевно така сама, як нині.

Певне боротьба з кліматом відґравала важну ролю. Також люде (які жили виключно з мисливства і риболовлі), натрапляли в виживленні на дуже великі труднощі. Рільні плоди, які дають певну поживу, появилися щойно пізнійше.

Лови при помочі примітивної зброї були також небезпечні. Люде легко падали їх жертвою. В історичних часах стояли на перешкоді побільшенню людського роду боротьби і війни, але передусім пошести. Крім того бували й невротжаї, а за ними голод і нужда.

З жахом згадують люде ще нині пошести седньовічних часів, наслідком чого деякі околиці опустіли зовсім, а культура, управа краю підупала. Але ще й нині доходять до нас вісти про страшні пошести серед народів Азії. Великий голод на Вкраїні і в росії, що потягнув за собою несчислимі жертви в людях, був щойно кілька літ тому назад.

Разом узявши, під оглядом здоровним, людство зросло на протязі останніх 50 літ й побільшилося не менше як на 425 міліонів. Це рівняється пересічно 6 процентовому приростові на рік. А самособою за цей час деякі народи страшно зменшилися, инші дуже зросли.

Тепер спитаємося: чи цей зріст дальше іде в безмірність? Дехто скаже, навіщо забивати собі голову такими питаннями. Та приповідка: „Що на землі для всіх є місце“ тут не є оправдана. Побачимо це з слідуючого.

Приймім, що загальні культурні відносини є ті самі, то ця скількість людей, які жиють на землі, мусіли би бути залежні від скількости поживи, яку можуть дати в найширшому значінні слова: господарство й плекання худоби.

Тут зараз насувається питання, чи люде взагалі не ріжняться основно щодо цього, що вони потребують до життя? От хочби пригадати собі добрі давні часи, коли то ще люде не журилися поживою, їли й жили, скільки душа забажала; а знову оповідають, про скромні народи, які вдоволялися одною пригорщею дактилів на день. Романське плем'я мало бути здержливе, Англосаксонці їли багато, передусім мясні страви. Чи тепер дійсно є такі різниці між народами?

В новійших часах знання про виживлення мас і народів збагатилося так дуже, що дійсно можемо говорити точно, яка є пожива третьої части всього населення. Самособою є дуже багато ріжниць у поодиноких випадках. Одначе числячи пересічно на голову населення, то ані Романи, ані Ґермани, Англьосакси, Росіяни й Японці не ріжняться дуже між собою. Деякі народи жиють майже виключно яринною поживою, інші волять мясні страви.

Ця пересічна скількість на голову виносить 85 ґрамів протеіни, 5 ґрамів товщів 456 ґрамів углеводанів (=2764 кальорій).

Хоч ріжні народи ріжно жиють, то не ріжняться щодо пересічної скількости поживних складників. І певно у давнійших тисячеліттях не жили інакше, не їли ні більше ні менше.

Ґеографи робили точні досліди про це, скільки ще на землі є управного простору й скільки земля може виживити людей. Ґеоґраф Пенк каже, що на землі правдоподібно може бути найбільше кругло вісім міліярдів людей, коли сьогодня земля числить около 1.8 міліярда. Отже число населення може зрости лише почвірно, а п тім не було би уже поживи для слідуючих поколінь. У помірkованих смугах може це статися до 150 літ, колиб населення зростало так як нині. А для цілої землі не стало би поживи для людей до 300 літ. Отже оптиміст скаже, що довго нема небезпеки. Та це не надто довгий час, коли бути обєктивним. У відношенню до нашої історії як людей ділить нас, так сказати, ще один удар живчика землі.

На думку Пенка людство (коли нарешті дійде до оконечної своєї цілі розмноження) буде ділитися так:

у міліонах:

	в Европі -Азії	Африці	Австралії	Півн. Америці	Півд. Америці
Тепер	1440	126	9	162	63
При кінці	2080	2320	480	1120	2000
Приріст	640	2194	471	958	1937

Африка й Південна Америка мають для поширення майбутніх поколінь найбільше простору. Оба континенти разом вистарчають для половини всього людства. Вкінці в горячих (тропікальних) околицях найшла би місце одна осьма частина людей а в помірkованій смузі три осьмі.

Чим більше людей на світі, тим завзятійше будуть старатися використати всі жерела поживи. Зрештою люде мають іще й способи, як збільшити доходи (жниво) землі. Прим. уміють перемінювати в урожайні пустинні простори, або висушувати мочарі, наводнювати занадто сухі. Ще важнійший є виріб штучного погною, як амоняк, салітра і т. д. з воздуха, бо їх там доволі. Уліпшення хліборобства при помочи добору ліпшого зерна, поміч рільничих машин запевняють певнійші жнива. Можливо також, тропікальні околиці дадуть іще людям нові не знані ростини. Або може—хто це може знати—уліпшиться знання хемії, так що можливо буде фабрикувати штучно поживні складники. Так отже питання виживлення то найважнійша справа наших часів.

ПОХОДЖЕННЄ ІМЕН І НАЗВ.

Назва ґільотина, якої почали вживати у Франції підчас революції для стинання голов засуджених походить від імені винахідника Ґільотін-а (1792 р.) Шик, шиковний, взяло початок від назви рисівника мод Шік-а. Він так був люблений, що все називали: мода а ля Шік. Слово фякер походить від святого Фіякріюс-а, бо Француз Соведж, який 1650-го року одержав дозвіл держати вози для винайму, мешкав у домі, на якім був образ св. Фіякріюс-а як опікуна. Експедиція, експедіювати є в звязи з святим Експедитом іще з середньовічних часів. Сілюета походить від назвища міністра фінансів Людвика XVI. Він на всякі способи старався робити ощадности і від нього пішов зворот: „то є а ля Сілюет!“ Таксамо мансарда походить від французького будівничого Мансарда (1666 р.), баґнет (байонет) від міста Байон. Відкіля походить слово сноб, снобізм? В анґлійських інститутах означало сноб скорочення для „Сіне нобілітате“ — без шляхотства, нешляхотський, що зазначувано студентам із міщанського роду для відріжнення від студентів-шляхтичів.

З тайн Тибету.

Сміливим подорожникам під проводом Рока, вдалося добитися до найбільше таємничої закутини Тибета, в середній Азії, до осідку „живого Будди“.

Рокови вдалося побороти і спротив китайських властей, які нерадо пускають чужинців у ці таємничі краї і ті страшні перешкоди, які творить дика, гарна природа. Автор вибрався в китайський Новий рік, цебто в найнебезпечнійшу пору. Є то час заплати довгів. Звичай цей додержується так строго, що навіть найгірші бандити бажають виповнити свої зобовязання. Тому ограблюють прохожих, мандрівників іще завзятійше. Деякі тибетанські племена з фаху займаються бандитизмом. Засідаються в горах, тому вони є головною небезпекою.

Після довгої мадрівки підхмарними скелями й ледняками Рок із своєю експедицією й ескортою, яку дали йому китайські власти,—добився до Мулі, святої країни лямів, над горішним Янгтсе. Чужинець не доходив іще ніколи до тої закутини, осідку дивного культу, незвичайних будівель, дивних людей, відрізаних муром великанських гір від світа. Рідко заходив там і китайський купець, несучи незвичайні вироби західної культури й вістки про кроваву війну, що лютувала в „цивілізованому“ світі.

Мулі то країна жреців-священників, бо всі уряди, цивільні й військові займає ця каста. Релігією їх є „жовта секта“ реформованої тибетанської церкви. Найвисший ляма виконує дідично владу короля. Крім нього найвисшу церковну владу сповняє власно той „живий Будда“. Цікаве, що серед архитворів східного мистецтва у короля була й кухонна лямпа німецького виробу. Заніс її ані туди китайський купець. „Живий Будда“, як вірять Тибетанці є відродженим Буддою. Начальником будійської церкви є 18-літній хлопець, син жебручого діда. Родився в цю саму хвилю, коли помер його попередник, тому вибрали його головою церкви. Це, крім інших прикмет головна кваліфікація на найвищого достойника в Тибеті. Вбогі батьки, що жили в найбільшій нужді, найшлися нараз серед найвеличавійших східних багацтв. Горді, фанатичні королі сходу покоряються перед втіленням Будди в цьому хлопчикові.

ЛИЧИНКИ КОМАХ, ЯК ЛАСОЩІ.

Індіянські племена на височинах Мексика вважають смачною їдою риж змішаний з вареними личинками (куклами). Китайці й Маляйці їдять такіж личинки й без рижу. На золотому побережі дають дітям до четвертого року життя личинки як найліпшу поживу. Південно-американські Індіяне їдять личинки комах, які нищать їм цукрову трощу. Староримський історик-природник Пліній оповідає в 17-тій книзі своїх Природних наук, що старинні Римляне вважали ласощами якогось червака, що звався „коссус“, що жив у дубі. Вони ще кормили спеціяльно того червака мукою, мішаною з корінням. Одначе то не був червак лише личинка. На Гавайських острєвах жиє комаха („Ринсорґорус пальмарум), яка наносить великі шкоди пальмам. Раз король Калякна звернувся до уряду Злучених Держав з просьбою, щоби післав йому негайно природника, який вирятував би край від тої язви комах. Як лише там натнуть кору пальми й із неї стікає сік, уже злетяться ці комахи, хоч як далеко і широко не було їх, висисають сік і зносять яєчка. Гавайці збирають личинки тих комах, миють у теплій воді, смажуть на горячому товщі. Личинки на товщі нанухають наче ковбаски. Потім посипають їх сіллю й перцем і їдять. Південно-американські Індіяне ловлять малі чорні комахи, які сильними пазурчиками хватаються каменів у воді скорих потоків. Кидають їх замісць приправи до бараболяної юшки. В деяких околицях Єгипту жінки люблять один рід мотиля (з трупячою головою); розмащують їх на хліб із медом і маслом і їдять як найліпші ласощі. Роблять це тому, щоби потовстіти, а вірять що то помагає товстінню. Инші кажуть, що Єгиптянки їдять ці комахи, що є найбільше смердючі й погані, бо вірять, що то помагає.

ЖАРТИ

НА ВУЛИЦІ.

— Скажи мені, чого ті дурні коні так лякаються авта?

— Цілком зрозуміло. Уяви собі, ти йдеш вулицею і раптом ізза рогу виходять самі штани без чоловіка. Ну, скажи, ти не перелякавбися?

ВІДМОВА:

Господиня: Осьтут пара черевиків по мойому небіщикові, може будуть добрі на вас.

Жебручий дід (оглянув страшно подерті черевики): Ах, дякую, ласкава пані, радше задержіть їх собі, може ще вийдете замуж!

ВИПРАВДАННЯ.

Священик: Я запримітив, що ви розмовляли підчас моєї проповіди.

..Селянин: Не гнівайтеся, отче духовний, я дійсно не знаю, як то було. То хіба я мусів говорити крізь сон.

СПОСІБ ЯК ОСЯГНУТИ МИР?

— Чи дійсно нема способу осягнути світовий мир?

— Чому ні. Хай лише всі держави згодяться, що в разі війни побідник буде платити всі кошти.

БІЛЬ ЗУБІВ.

Маленьку Олесю болять зуби, вона плаче, бабуся старається розрадити її: „Будь чемненька, така велика дівчинка як ти і плаче в товаристві!"

Олеся: Не штука тобі говорити, бабусю, тебе як зуби лише трохи зачали би боліти, ти можеш вийняти цілу щоку!

Чоловік і жінка сидять на представленню мувінг-пікчеру. Саме як на полотні топиться корабель, жінка зітхнула тяжко: „Ах!" — „Що тобі?" питається чоловік. — „Ніщо" — каже жінка — „я забула сказати дівчині, щоби приготовила ванну, бо ти будеш купатися вечером".

НЕПОТРІБНІ КНИЖКИ.

Один священик сказав на проповіди своїм парохіянам, щоби приносили до нього всі книжки, які завертають голову і нищать серце, а він спалить їх. На другий день один селянин приніс до священика податкову книжку, ще й своїх сусідів та просив, щоби парох спалив їх, бо книжки ці найбільше завертають їм голови.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

М. С.

Торговля носами.

(Гумореска).

При дорозі, яка веде з Ґурагумори дальше до Румунії, стоїть невеличка коршма. Подорожні переночовують там. Господар, дуже балакучий чоловік, думав, що то дуже приємно мешканцям і нічліжанам, коли безперестанку говорить із ними й завдає їм тисячі питань.

Одного вечера приїхав купець Мендель до коршми. Випряг коні, пішов до теплої хати, сів на лавці під печею і взявся щось перекусити. Коршмар Мошко з нудьги бив у коршмі мухи. Ще трохи робив цю приємну роботу, щоби не пешкоджати гостеви в сніданку. Та як він покінчив снідати, підійшов Мошко до стола й затер вдоволено руки.

— Ну, приятелю, як діла? Нині тяжко вижити......

— Я не сказав би,—відповів купець—мої діла, по правді, все йдуть знаменито. Я бажав би лише, щоби й на будуче так було, тоді певно буду задоволений!

— Ай, ай,—викливнув Мошко здивований—ви дійсно перший, який не нарікає на тяжкі часи.

— Чудо,—сказав купець Мендель рівнодушно—в таких часах-ха, ха, ха..

— Чимжеж то ви торгуєте, коли вільно спитати?—спитався Мошко вельми зацікавлений.

— Носами,—відповів Мендель, випиваючи спокійно чай.

— Носами? Правдивими людськими носами? То дійсно дуже дивна торговля. Цього не розумію.

— Поясню вам радо. Потім пізнаєте, яка то корисна торговля. Сідайте коло мене.

Мошко притягнув столець і сів на проти Менделя. Мендель вказав на коршмарів ніс.

— Скажу вам, ваш ніс знаменитий. Саме такого мені треба би дуже, на такі носи я все маю добрих купців. Довго вже шукаю такого носа. То дійсно незвичайний ніс! Щось я би вже заплатив за такий ніс, щоби лише дістати його!

Мошко мимиволі помацався за ніс.

— Мій ніс? Ну, приятелю, мого носа не дав би я за ніщо в світі. Хай мене Бог боронить.

Мендель перебив йому рішуче.

— Ну що це вам? Що вам з того, чи ніс належить до вас чи ні. Куплю його в вас за десять тисяч корон. Хочете, чи ні?

Мошко зачервонівся. Десять тисяч корон то гарні гроші, годі так зараз від руки відкинути їх. Треба насамперед добре обдумати справу. Десять тисяч корон — за один-однісенький ніс..

Мендель глядів урадовано на Мошка, хоч не давав цього пізнати по собі.

— Що ви кажете, за мій ніс ви готові дійсно дати десять тисяч корон? Я все ще не розумію цього!

— Самособою, що готов дати стільки. Таке не трапиться вам у життю другий раз, вірте мені.

— А ви відріжете ніс?—спитав Мошко смерненько,але вже на-пів обіджений.

— Борони Боже, як міг би я робити щось такого? Без носа не могли-ж би ви жити, розумієте це самі.

Мошко нахилився наперед.

— Так ви не заберете носа з собою, а хочете мені заплатити грішми.

— Самособою. Щойно після вашої смерти прийду, щоби забрати собі ваш ніс. Чи годитеся?

Мошко був дуже вдоволений. Що буде після моєї смерти, то мене ні свербить ні болить, говорив сам собі. Найважнійше, щоби я заробив гарні гарні гроші за життя. Все інше вже найдеться. Підписав контракт і вельми врадуваний згорнув у гаманець 10 тисяч. Тої ночі став він як найщасливійший під місяцем чоловік.

Як розвиднилося взявся Мендель запрягати коні, щоби їхати дальше в дорогу. Мошко помагав йому. Безупину говорив до нього. Куди їде тепер? Як далеко? Чи був уже часто там? Чи має дома добру жінку й багато гарних діток?

Мендель відповідав спокійно на всі питання. Але як був готовий до відізду, вийняв із кишені велику печатку й підсунув її підозріло коршмареви до носа. Мошко переляканий відскочив на бік.

— Господи—щож ви хочете?

— Хочу прибити печатку на вашо-

— Певно, таж подумайте: ви можете котрогось дня вмерти, а я не мав би ніякої вістки про вашу смерть. Коли-ж на вашому носі буде моя печатка, то ваша родина мусить повідомити мене, щоби я забрав собі мою власність.

Мошко ще більше стривожений відскочив назад.

— То ви хочете, щоби я ходив із назначеним носом?

— Самособою, що хочу. Ваш ніс належить до мене і я можу зробити з ним що захочу.

Мендель знову підійшов із простягненою печаткою до коршмаревого носа й поважно зовсім старався відбити йому свій знак.

— Все, лише те ні. Я не дам назначити себе. Радше беріть собі гроші назад, хоч як не радо віддаю їх, коли завзялися відбити печатку. Не хочу, не хочу!

— Я купив і кінець! Я не вмію купити й віддавати назад куплене. Давайте ніс! Не маю часу!

— Ні, ні, пустіть мене—прошу вас, заплачу ще вам тисячу корон, лише оставте мене в спокою!

— Кажу, що ні! Я домагаюся лише того, що мені правно належиться!

— Дві тисячі корон....

Мендель рівнодушно здвигнув раменами. Тепер Мошко у роспуці притиснувся до нього й благаючи підніс руки у гору. ?

— Пять тисяч корон, більше не можу.

— Добре,— сказав Мендель—хай вже буде. За такі гроші можна вже зачинати переговори. Зрештою ще й так є неодин ніс, який можна купити. Чому то якраз ваш мусить бути? Ви так любите його наче мала дитина. Коли поважно берете справу, так давайтеж гроші, але скоро, бо в мене нема часу.

Мошко пійшов до хати за грішми. Із схвилювання дріжав на всьому тілі. Колиб йому вдалося так виштудерувати, щоби його ніс остав не стемпельований, то буде Богу дякувати. Дріжучи доплатив пять тисич корон на стіл до тамтих десять, які з тяжким серцем прийшлося йому віддавати. Мендель ввічливо осміхнувся й забрав пятнадцять тисяч.

— Бувайте здорові, а другий раз як робитимете якийсь інтерес, будьте обережні, а ні то ще колись готові наложити головою, приятелю. Запамятайте це собі.

Мендель сів на віз, тріснув весело з батога й ще раз поздоровив Мошка. Коршмар Мошко стояв у дверях, як не свій. Як за тамтим уже й слух загинув, розяснилося Мошкови помало, що Мендель вивів його в поле, щоби покарати його цікавість. Помало прийшов до себе, вернув до гостей, але вже сидів тихо.

Подруже життя в Китаю.

Хоч Китай перепровадив деякі реформи за приміром західних держав, то все ще таки держиться кріпко деяких традицій. Сюди належить і подружжа. Багато Китайців крім головної жінки мають іще кілька побічних жінок, яких уживають як робучої худоби. На цьому Китаєць виходить дешевше, як колиб наймав робітниці для свого підприємства. Чим багатший Китаєць тим більше має побічних жінок. Головно купці, власники земельної посілости. Зате робітники рідко коли. До подорожі Китаєць бере собі одну з жінок. Звичайно з цього між жінками часто приходить до суперечки, бо кожда старається здобути ласки господаря, щоби взяв її зі собою. Закон, що правда, знає лише одну жінку й вона має право називатися назвищем чоловіка, але є в звичаю й що інші жінки називаються назвищем господаря. Всетаки вони є підпорядковані головній жінці.

Подружжа заключують у Китаї дуже вчасно. Багато чоловіків іще перед 20-тим роком життя. Дівчат ще дітьми батьки призначують майбутнім чоловікам. Батьки полагоджують це вамі між собою. Вони виходять замуж часто вже на 15-ому році життя. Шлюб у Китайців то звичайний бізнес, нема тут ніякої поезії, як у інших народів. Батьки мусять вишукати собі посередника. Він розсліджує справи бізнесові й родинні й уладжує весілля. Коли інформації випадуть вдоволяючо, тоді радяться ворожбита. Коли ворожбит не найде ніщо некоється тридневе весілле. Цілих три дні молодята не бачаться. Вони вперше побачаться щойно як скінчилися весільні торжества, а саме тоді як молода в весільних шатах висідає з носилки. Чи вона гарна або погана, горбата або проста, розумна або дурна, це не важно, бо батьки й посередник полагодили справу і зірвати вже годі. Звичайно з цього буває багато нещасливих подруж. Але чоловік не бере собі цього занадто до серця, бож він має право держати собі побічні жінки і ці вибірає вже він собі відповідно до свого смаку.

На основі дійсних і неписаних законів чоловік має ріжні права і свободи, яких зовсім не має жінка. Коли жінка вмерла, він заразже може женитися і, то вже відповідно до власної вподоби. Ця жінка займає становище померщої. Не має обовязку відбувати жалобу за померщою або йти з похороном. Ба нераз нема його на весіллю, а саме чоли занадто далеко мешкає або має полагодити тоді якусь важну справу. Тоді він посилає приятеля-заступника. Давнійше навіть було в звичаю, що Китайку вінчали з мерцем. Коли наречений помер перед весіллям, то вважалося незвичайно чесним, коли молода вийшла таки за нього хоч умерлого. Длятого вона мусіла покинути дім батьків і свояків, щоби провести дні в домі померщого нареченого. Зате вважали ганьбою, коли вдова вдруге зийшла заміж. Щойно останніми роками переломили ці звичаї.

Чоловік має теж більше прав при розводі. Він може зажадати розводу, коли жінка не має дітей, коли вона не моральна, зависна, коли сплетничає, хора на проказу, коли неслухняна для чоловікових батьків. Але жінка на основі розводу не має що надіятися майже ніяких користей. В дуже рідких випадках закон признає їй деяке право, але вона навіть не важиться покористуватися ним, бо не позволяє на те звичай, приличність і громадська думка. Та бо й чоловік не дуже часто користується розводом, бож він і так— не розводячись із жінкою—кождої хвилі може взяти ще іншу жінку або й більше їх.

Всі діти, які приходять на світ у родині, всеодне від котрої жінки— вважаються дітьми першої жінки. Її обовязком зайнятися їх вихованнєм, а також хазяйством, коли вже нема тещі. Кождого новонародженого хлопця витають радо, зате народини дівчини вважають чимсь побічним, так що нераз при вичислюванню дітей поминають її. Так дуже не люблять жіночого роду,що нераз топлять новороджені дівчата, або замордовують.

Убивство дітей в Китаї щось звичайне. Щоправда відграють тут ролю економічні причини: нужда, голод, неврожай, повінь і т. д., так що батьки не в силі вже прокормити більше дітей. Отже вбивають частину дітей, але насамперед дівчат. Процвітає також у Китаї торговля дітьми, головно в тяжкі часи. Багато хлопців і дівчат продають як невільників, немало дівчат попадається до дому зозпусти. Кара за вбивство дітей і торговлю дітьми дуже низька, зате за ріжні незначні проступки грозять тортури і кара смерти.

Цікаве становище займає теща. В кождому домі в усіх разах головою є чоловік. Після нього слідує його мати, а щойно потім жінка, а останнє місце займають побічні жінки. Зате великим пошанівком втішається теща, нарівні з обожанням. Її слухати мусять усі, молоді й старі—лише чоловік не мусить бути для неї слухняним.

СКІЛЬКИ ТРЕБА ЧАСУ, ЩОБИ СЧИСЛИТИ МІЛІЯРД?

Передусім мусимо поділити собі час. З 24 годин одної доби відпадає сім на спання а дві на їду і віпочинок, отже остає для числення 15 годин. Як чоловік має „добрий язик", то на минуту може начислити до 140, отже за один день 126,000. За вісім приблизно днів осягнеться перший міліон. Міліярд начислимо за 7937 днів, отже протягом 21 літ і 9 місяців.

БІЛЬШЕ ЖІНОК В ЕВРОПІ.

Як ведеться статистику всего, так ведеться і про жінки, бо коли жінки ведуть рахунки про чоловіків, чому би чоловікам не вести про них? І так ці, що „клопочуться" жінками, дійшли до рахунку, що жінок за богато! До війни було лише в самій Европі 5 міліонів і 200 тисяч більше жінок, як чоловіків.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ.